

УДК 330.341.1:334.02

DOI: <https://doi.org/10.18664/1994-7852.152.2015.65187>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Д-р екон.наук О.Г.Дейнека, магістранти Д.В. Носенко, Д.О.Білецька

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ПО СТРАТЕГИЧЕСКОМУ ПЛАНИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Д-р экон.наук А.Г.Дейнека, магистранты Д.В. Носенко, Д.А.Белецкая

METHODICAL APPROACHES TO STRATEGIC PLANNING OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISE

Doct. of ekon. sciences O.H. Dejneka, master student D.V. Nosenko, D.O. Biletska

Стаття присвячена вирішенню проблем пошуку можливостей удосконалення ефективності інноваційної діяльності підприємства та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності у цій ланці. Розкрито теоретичні та методичні підходи з удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємстві залізничного транспорту. Проаналізовано тенденції сучасного розвитку підприємств залізничного транспорту, визначено роль інновацій на шляху активізації діяльності підприємства та розроблено пропозиції щодо удосконалення оцінки якості праці.

Ключові слова: залізничний транспорт, інновація, інноваційна діяльність, інноваційна політика, об'єкт інноваційної діяльності, мета інноваційної політики.

Статья посвящена решению проблем поиска возможностей совершенствования эффективности инновационной деятельности предприятия и разработка предложений по повышению эффективности в этом звене. Раскрыты теоретические и методические подходы по совершенствованию системы планирования инновационной деятельности на предприятии железнодорожного транспорта. Проанализированы тенденции современного развития предприятий железнодорожного транспорта, определена роль инноваций на пути активизации деятельности предприятия и разработаны предложения по совершенствованию оценки качества труда.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, инновация, инновационная деятельность, инновационная политика, объект инновационной деятельности, цель инновационной политики.

Article is devoted to solving problems finding opportunities to improve the efficiency of the enterprise innovation and development of proposals to improve the efficiency at this level. The theoretical and methodological approaches to improve the planning system innovation in the enterprise railway transportation. Analyzed the trends of modern development of railway transport, defined the role of innovation in the way of revitalizing the company and developed proposals to improve the assessment of the quality of work. Just analyze possible ways of attracting investments in the railway transport enterprise, and they brought the final assessment of investment climate in

Ukraine. The article summarizes the most important aspects of evaluation of enterprise management, as well as its innovation, substantiated the importance of proper management of human resources predpriyati rail transport to improve iinovatsionnogo climate not only the company, but the industry as a whole. Role innovations disclosed in the broadest sense.

Keywords: railway transport, innovation, innovation, innovation policy, the object of innovation, the purpose of innovation policy.

Вступ.

Становище залізничного транспорту багато в чому визначається його здатністю адаптуватися до мінливих умов конкурентної боротьби, можливостями здійснювати активну інноваційну діяльність. Успішне функціонування залізничних підприємств, забезпечення їх високої конкурентоспроможності є можливим лише на базі передової технології, що в реальному часі можна досягти шляхом реалізації інноваційної стратегії. Успіх останньої визначається науково обґрунтованим підходом до інноваційного розвитку підприємства і галузі в цілому.

Розвиток залізничного транспорту тісно пов'язаний з розвитком інших галузей економіки. Разом з тим, залізничний транспорт, впливаючи на рівень життя і розвиток продуктивних сил, є системоутворюючим фактором. Геополітичне положення України і країн пострадянського простору, мультимодальна специфіка високотехнологічного перевізного процесу створюють об'єктивні передумови реалізації ідеї формування єдиного транспортного простору. У цих умовах найбільшої актуальності для залізничного транспорту України набувають питання активізації інноваційної діяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Світовий ринок транспортних послуг встановлює нові вимоги до якості послуг, які надаються залізничним транспортом. Найбільш актуальними та затребуваними стають послуги, які відповідають критеріям швидкості, комплексності і безпечності.

В сучасних наукових дослідженнях змістовно обґрунтовано необхідність використання стратегічного підходу до планування інноваційної діяльності підприємства. Проте деякі важливі аспекти формування та розвитку методичних основ

організації інноваційної діяльності в умовах структурно-інноваційних трансформацій економіки не дістали належного висвітлення. Розробка і впровадження інновації стає одним з основних напрямків стратегії підприємства та організації. Саме це визначає різноманітні напрямки їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В економічній літературі певна увага приділяється переважно загальним питанням з управління інноваційною діяльністю. Щодо планування інноваційної діяльності підприємств, зокрема залізничного транспорту доцільно зазначити недостатню вивченість. Ефективна система планування сприяє якнайшвидшому впровадженню досягнень науки і техніки, зростанню науково-технічного потенціалу підприємства та раціональному використанню наявних ресурсів. Тому дослідження системи планування інноваційної діяльності та обґрунтування напрямів її удосконалення з актуальною проблемою розвитку теорії та практики залучення інновацій.

Певний вагомий вплив щодо дослідження зазначеного напрямку мають праці та дослідження вчених та спеціалістів. Зокрема це публікації Ю.С. Бараша, І.В. Белова, А.В. Гриньова, Ю.Ф. Кулаєва, В.І. Пасічника, І.М. Писаревського, В.Г. Шинкаренка, Н.П. Тертишної, М.Ф. Трихункова, І.В. Бессонова, В.Г. Галабурди, В.Л. Диканя, В.П. Ільчука, Б.М. Лапідуса, Л.О. Позднякова, Є.М. Сича.

Визначення мети та задачі дослідження.

Кардинальні зміни, що мають місце в умовах реалізації концепції державної програми реформування залізничного транспорту, потребують додаткових досліджень з розробки процесів удосконалення інноваційної діяльності

структурних підрозділів та відокремлених підприємств залізничного транспорту. Саме цей аспект і є предметом дослідження, що покладено в основу публікації.

Метою передбачуваних досліджень є пошук можливостей удосконалення ефективності інноваційної діяльності на залізничному транспорті та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності, які полягають в обґрунтуванні теоретичних та методичних підходів та практичних рекомендацій з удосконалення системи планування інноваційної діяльності на підприємстві залізничного транспорту:

- проаналізувати сучасні тенденції інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту України.
- оцінити спроможності до інноваційного розвитку підприємства;
- оцінити показників інноваційної діяльності;
- виявити перелік невикористаних резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- оцінити вплив інноваційних рішень на фінансові результати діяльності підприємства;
- розробити пропозиції щодо удосконалення методичного підходу до оцінки якості праці спеціалістів з точки зору можливості їх залучення до інноваційної діяльності.
- запропонувати систему управління інноваційними ідеями співробітників на підприємстві залізничного транспорту

Основна частина дослідження.

У світовій економічній літературі «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях. Поняття «інновація» означає нововведення, тобто впровадження нових форм організації праці й управління на підприємствах залізничного транспорту; це використання в тій чи іншій сфері суспільної діяльності результатів інтелектуальної праці, технологічних розробок, спрямованих на удосконалення діяльності.

Розробка інновацій - один з основних напрямків стратегічного планування, її

метою є визначення підходів до науково-технічної діяльності організації з наступними складовими:

- розробка і впровадження інновацій;
- розробка і впровадження нових технологічних процесів при освоєнні нової продукції;
- удосконалення технології, що використовується

Щодо інновацій то це будь-які технічні, організаційні, економічні й управлінські зміни, відмінні від існуючої практики на підприємстві. Вони можуть бути відомі і використовуватися в інших організаціях, але для тих організацій, у яких вони ще не освоєні, їхнє впровадження є новою справою і може привести до неочікуваних труднощів. Організації мають різну сприйнятливість до інновацій, їхній інноваційний потенціал істотно залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу, промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності й інших факторів.

Інновації знаходяться, з одного боку, у протиріччі з усім консервативним, спрямованим на збереження існуючого становища, з іншого боку, - націлені, у межах стратегії змін, на значне підвищення техніко-економічної ефективності діяльності організації.

Інновація - елементарна складова підприємництва, завжди властива ринковій економіці. Але вона є так само поєднанням раціональності й ірраціональності. Творчість є двигуном інновації, вона є «первинним ресурсом» підприємництва в ринковій економіці. Проаналізувавши та узагальнивши означення різних авторів є підстави стверджувати, що інновації – це суттєво вдосконалені або абсолютно нові продукти, технології або методи управління.

Під інноваційною діяльністю розуміється діяльність колективу, спрямована на забезпечення доведення науково-технічних ідей, винаходів (новацій) до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах.

Ця діяльність охоплює:

- випуск і поширення принципово нових видів техніки і технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- розробку і впровадження нової ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища.

Об'єктом інноваційної діяльності є інновації (нововведення; лат. novo - змінювати, оновлювати). Це новостворені і вдосконалені технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що суттєво поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери.

Мету інноваційної діяльності можна звести до наступного:

- пошук нового технічного рішення - створення винаходу;
- проведення наукових досліджень і технологічних розробок;
- технологічна підготовка серійного виробництва нової продукції;
- закріплення продукції на нових ринках шляхом постійного удосконалювання технології, підвищення конкурентоспроможності.

Інноваційна діяльність пов'язана з трансформацією наукових досліджень і розробок, винаходів і відкриттів у новий продукт або новий технологічний процес, які впроваджуються у виробничий процес, або в новий підхід до соціальних послуг. Інноваційна діяльність передбачає створення цілого комплексу наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності ведуть до створення інновації «під ключ», тобто повністю готової до реалізації на ринку.

Серцевиною інноваційної діяльності на підприємстві є освоєння (комерціалізація) нових видів продукції або методів її

виробництва, доставки і реалізації. Визначаючи напрями інноваційної діяльності, керівництво фірми вирішує, на чому зосереджувати увагу: на продуктових чи технологічних інноваціях. При цьому важливо, хто є «ініціатором» інновації: споживач, постачальник чи конкурент.

Інноваційна діяльність у повному обсязі має комплексний, системний характер і охоплює такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, яка об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність. Усе це створює прогресивні умови для інноваційного розвитку та активізації інноваційних процесів. Тобто інноваційна діяльність розглядається як сукупність робіт, які виконуються певними організаційними структурами від зародження ідеї, її розроблення і до комерціалізації в умовах конкуренції.

Для успішного керування інноваційною діяльністю необхідно ретельне вивчення інновацій. Насамперед, необхідно вміти відрізняти інновації від несуттєвих видозмін у продуктах і технологічних процесах

Здійснення управління інноваційною діяльністю в цілому включає:

- розробку планів та програм інноваційної діяльності;
- нагляд за розробкою нової продукції та технології, її впровадження;
- розгляд програм розробки нової продукції та технології;
- забезпечення єдиної інноваційної політики та координації;
- забезпечення фінансовими та матеріальними ресурсами програм інноваційної діяльності;
- затвердження тимчасових цільових груп для комплексного вирішення інноваційних проблем - від ідеї до серійного виробництва продукції.

- Здійснення інноваційної політики в цілому допускає розробку планів і програм інноваційної діяльності; спостереження за ходом розробки інновації і її

впровадженням; розгляд проектів розробки інновацій, проведення єдиної інноваційної політики; координацію інноваційної діяльності у функціональних і виробничих підрозділах; забезпечення фінансовими і матеріально-технічними ресурсами; забезпечення розробки інновацій кваліфікованими кадрами; створення тимчасових цільових груп для комплексного вирішення інноваційних проблем - від мети до впровадження інновацій.

– Інноваційна діяльність становить органічну частину маркетингової діяльності організації, особливо це відноситься до організацій, зайнятих виробництвом наукомісткої продукції. Тут спостерігається особливо тісна взаємодія інженерно-технічних підрозділів з підрозділом маркетингу.

– Інноваційний розвиток залізничного транспорту на сьогодні спрямований на досягнення параметрів економічної ефективності, екологічної та функціональної безпеки галузі. Для успішного проведення інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту необхідне приведення інноваційного процесу у відповідність до сучасних вимог.

– Отже, можна зробити висновок, що інноваційна діяльність на залізничному транспорті – це комплексний процес виробництва нових чи удосконалених наявних транспортних послуг на основі розробки, впровадження прогресивних техніко-економічних і управлінських рішень

– Головною перешкодою ефективного інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту є те, що інноваційна діяльність зорієнтована тільки на потреби зовнішнього споживача, ігноруючи при цьому внутрішні потреби самого підприємства-новатора в інноваціях. Це є грубою помилкою, здатною призвести до значних втрат. Особливо актуальним і важливим стає питання щодо інноваційного розвитку такої технологічно і організаційно складної галузі, як залізниця.

– Для забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту виняткового значення набуває спрямування інноваційної

діяльності підприємств залізничного транспорту на потреби зовнішніх споживачів транспорту та на задоволення внутрішніх потреб підприємства в інноваціях.

– Інноваційна діяльність підприємств залізничного транспорту повинна відбуватись за тими напрямками, що формують їх розвиток. В першу чергу, це ті напрями, де спостерігається відставання нашого транспорту від транспорту закордонних країн, а саме: впровадження швидкісного та високошвидкісного руху, що є характерним для розвитку транспортних систем багатьох країн сучасного світу. Актуальним напрямом інноваційної діяльності є оновлення на новій технологічній основі загального парку вантажних і пасажирських вагонів, локомотивів і залізничної інфраструктури.

Основні труднощі ведення успішної інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту пов'язані з браком власних коштів, обмеженістю бюджетного і позабюджетного фінансування по всьому ланцюгу, що визначає результативність інноваційного циклу: освіта, наука, виробництво, реалізація і сервіс в споживанні. Рішення даної проблеми можливо тільки в поєднанні державного і підприємницького секторів, які дозволять ефективно використовувати стратегії, активізувати інноваційну активність і нарощувати об'єми виробництва конкурентоздатної наукової продукції.

З допомогою техніко-економічного аналізу можна виявити протиріччя та визначити проблеми технологічного оновлення з метою прискорення процесу реалізації інноваційної моделі розвитку залізничного транспорту.

Інноваціями на залізничному транспорті є система проривних поліпшень у техніці та технологіях, спрямованих на відкриття нових можливостей для зростання ефективності залізниць.

Загальна концепція формування інноваційної політики на транспорті формується з таких позицій:

– створення умов сталого, безпечного і ефективного функціонування залізничного транспорту як організуючого елемента

транспортної системи країни для реалізації основних геополітичних і геоекономічних цілей країни;

- інноваційна політика держави повинна заохочувати суб'єктів господарювання всіх форм власності до результативної інноваційної діяльності, залишаючи собі функції регулювання науково-технічного розвитку залізничного транспорту;

- підвищення ефективності роботи на основі впровадження новітніх методів і засобів управління, технологій і техніки перевізного процесу, створення принципово нових комплексних форм обслуговування клієнтів;

- рівень якості обслуговування, гнучке реагування на запити клієнтів, гнучка тарифна політика є найважливішими показниками конкурентноспроможності того чи іншого виду транспорту, інструментом для завоювання ринку;

- застосування ефективних механізмів управління галуззю та її структурними підрозділами, які базуються на сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологіях.

Мета комплексного аналізу інноваційної діяльності полягає в обґрунтуванні найбільш ефективних напрямів інноваційної діяльності, інноваційних програм і проектів фірми. Основними завданнями комплексного аналізу є:

- визначення відповідності фінансового стану фірми його цільовим параметрам щодо інноваційного розвитку;

- оцінювання спроможності до інноваційного розвитку;

- вибір інноваційних проектів;

- оцінювання показників інноваційної діяльності;

- виявлення невикористаних резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності;

- оцінювання впливу інноваційних рішень на фінансові результати діяльності фірми.

Для комплексного аналізу інноваційної діяльності фірми потрібно використовувати різноманітні джерела

інформації: дані спеціальних обстежень, статистичні дані Державного комітету статистики України, звітні дані підприємства, реєстри бухгалтерського обліку, первинну документацію підприємства.

Одним із найскладніших етапів оцінювання ефективності інновацій є побудова системи моніторингу зовнішнього оточення фірми, тобто системи постійного спостереження за напрямками й досягненнями науково-технічного прогресу в конкретній та суміжній галузях.

В сучасних наукових дослідженнях змістовно обґрунтовано необхідність використання стратегічного підходу до планування інноваційної діяльності підприємства. Проте деякі важливі аспекти формування та розвитку методичної основи організації інноваційної діяльності в умовах структурно-інноваційних трансформацій економіки не дістали належного висвітлення, тому вимагають уточнення. Світовий ринок транспортних послуг встановлює нові вимоги до якості послуг, які надаються залізничним транспортом. Найбільш актуальними та затребуваними стають послуги, які відповідають критеріям швидкості, комплексності, безпечності та екологічності.

За часів планової економіки залізничний транспорт мав чітку структуру управління і займався тільки дозволеними видами перевезень. Збереження вказаної структури в ринкових умовах зумовило появу монопольного утворення для деяких видів вантажних і пасажирських перевезень. Об'єктивні причини гальмування розвитку економіки України призвели до спаду в кілька разів обсягів залізничних перевезень, що негативно позначилося на діяльності Укрзалізниці. Залізниці стали працювати не в оптимальному режимі й втратили частину прибутку від ефекту збільшення обсягів перевезень. До того ж уряд припинив фінансування розвитку залізничного транспорту, а державні організації не в повному обсязі сплачують компенсацію за перевезення пільгових категорій громадян. На тих частках ринку, де залізничний транспорт конкурує з реформованою

структурою автомобільного транспорту, він практично «програє» в боротьбі за приміські пасажирські й дрібні вантажні перевезення. Предметом дослідження є процеси удосконалення інноваційної діяльності підприємства.

Основні труднощі ведення успішної інноваційної діяльності на підприємстві пов'язані з браком власних коштів, що визначає результативність інноваційного циклу. Рішення даної проблеми можливо тільки в поєднанні державного і підприємницького секторів, які дозволять ефективно використовувати стратегії, активізувати інноваційну активність і нарощувати об'єми виробництва конкурентоздатної наукової продукції.

Висновки з дослідження і перспективи, подальший розвиток у даному напрямку.

На основі дослідження теоретичних основ інноваційної діяльності було отримано наступні результати:

1. Визначено, що інновації - це суттєво вдосконалені або абсолютно нові продукти, технології або методи управління.

2. Встановлено, що інноваційна діяльність - процес, спрямований на втілення результатів наукових досліджень та розробок, або інших науково-технічних досягнень у новий чи удосконалений продукт, який реалізується на ринку, у новий або удосконалений технологічний процес, який використовується у практичній діяльності.

Доведено, що головною передумовою інноваційного розвитку залізничного транспорту України є залучення інвесторів, визначення шляхів і засобів оновлення матеріально-технічної бази, виявлення ролі та значення нововведень у підвищенні технологічного рівня транспортного комплексу.

Список використаних джерел

- 1 Дикань, В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту : монографія [Текст]/ В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Х. : УкрДАЗТ, 2008.-194 с.
- 2 Інноваційно – інвестиційні системи залізничного транспорту: становлення та розвиток [Текст] / За ред. Сича Є.М.- К. : Логос, 2004. – 381с.
- 3 Сич, Є.М. Інноваційно – інвестиційний розвиток залізничного транспорту [Текст] / Є.М. Сич, В.П. Ільчук – К.: Логос, 2002. – 256с.
- 4 Цветов Ю.М., Макаренко М.В., Цветов М.В. Проблеми та основні напрями реформування залізничного транспорту України [Текст]/ Ю.М.Цветов, М.В. Макаренко М.Ю. Цветков та ін. – К. : КУЕТ, 2007. – 222 с.
- 5 Закон України «Про інноваційну діяльність» [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36.
- 6 Інноваційний розвиток промисловості України [Текст]/ О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. / Під ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. – К. : КНТ, 2006. – 648 с.
- 7 Оцінка економічної доцільності інвестицій в інноваційні проекти на транспорті : навчальний посібник [Текст]/ Є. І. Балака, О. І. Зоріна, Н. М. Колесникова, І. М. Писаревський. – Харків : УкрДАЗТ, 2005. – 210 с.

Дејнека Олександр Георгійович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Української державної академії залізничного транспорту. Тел. (057) 730-10-46 E-mail: dejneka@list.ru
Носенко Дмитро Володимирович, магістрант Тел. (050)998 74 11
Білецька Дар'я Олександрівна, магістрант, Тел. (063)607-41-97

Dejneka Oleksandr Heorgiyovich, d.e.s., professor, head of department of management and administration Ukrainian State Academy of Railway Transport. Tel. (057) 730-10-46 E-mail: dejneka@list.ru
Biletska Daria Oleksandrivna, Tel. (063)607-41-97
Nosenko Dmitry Volodumurovich, Master's Student Tel.. (050)998 74 11